

Struktury informacyjne sprawozdań z równoważenia rozwoju przez przedsiębiorstwa klasy światowej

Wojciech A. Nowak

9.1. Wprowadzenie

Zrównoważony rozwój (*sustainable development*) definiowany jest jako rozwój zaspokajający potrzeby obecne, bez pozbawiania przyszłych pokoleń możliwości zaspokajania ich potrzeb (Burndtland Report 1987, chapter 2). U podstaw tej definicji tkwią **potrzeby** ludzi oraz **ograniczenia** nakładane przez stan technologii i organizacji społecznej na zdolność środowiska przyrodniczego do ich zaspokajania teraz i w przyszłości (Burndtland Report 1987, chapter 2). Realizowany w warunkach ograniczeń zrównoważony rozwój ma być rozwojem o niedomkniętej perspektywie czasu – w płaszczyznach ekonomicznej, społecznej i przyrodniczej – z krótkim (do 12 miesięcy) i długim (powyżej 12 miesięcy) horyzontem czasowym.

Równoważenie rozwoju zależy od zachowań ludzi. Z gamy czynników determinujących te zachowania, w rozdziale koncentrujemy się na informacyjnych oddziaływaniach organizacji na funkcjonowanie osób i systemów społecznych, a specyficznie na oddziaływaniach przedsiębiorstw transnarodowych, realizowanych poprzez cykliczną eksternalizację informacji o wynikach osiąganych w płaszczyznach zrównoważonego rozwoju. Ogólnie, eksternalizacja i oddziaływanie tego rodzaju informacji zależą od stanu samosterowności/samorządności systemów społecznych i polityki publicznej w zakresie zrównoważonego rozwoju.

Duży nacisk położony został na struktury informacyjne realnych raportów z równoważenia rozwoju, co skutkuje znaczną koncentracją na enumeracji i prezentacji układu ich elementów. Podejście takie przyjęto ze wzglę-

du na wczesną fazę rozwoju sprawozdawczości z równoważnia rozwoju przez polskie przedsiębiorstwa i wynikającą stąd potrzebę znalezienia odniesień zagranicznych oraz poznania tendencji światowych. Wiele uwagi poświęcono zatem źródłom i ich opracowaniu. Jako źródła wzięto sprawozdania z równoważenia rozwoju przez cztery przedsiębiorstwa międzynarodowe o zasięgu globalnym, tj. Toyota Motor Corporation, Royal Dutch Shell Plc, Dell Inc. oraz Bayer Group. Z polskich przedsiębiorstw wybrano raport środowiskowy Zakładów Azotowych „Puławy”. Uwzględniono sprawozdania z początkowych lat kolejnego ogólnoswiatowego cyklu ekonomicznego, rozpoczętego globalnym kryzysem finansowym w drugiej połowie roku 2008, tj. sprawozdania z roku 2008 oraz z roku 2010 bądź 2011 (jeśli były dostępne w czasie powstawania tekstu). Uczyniono to dla umożliwienia dokonywania porównań i zasygnalizowania kierunków ewolucji.

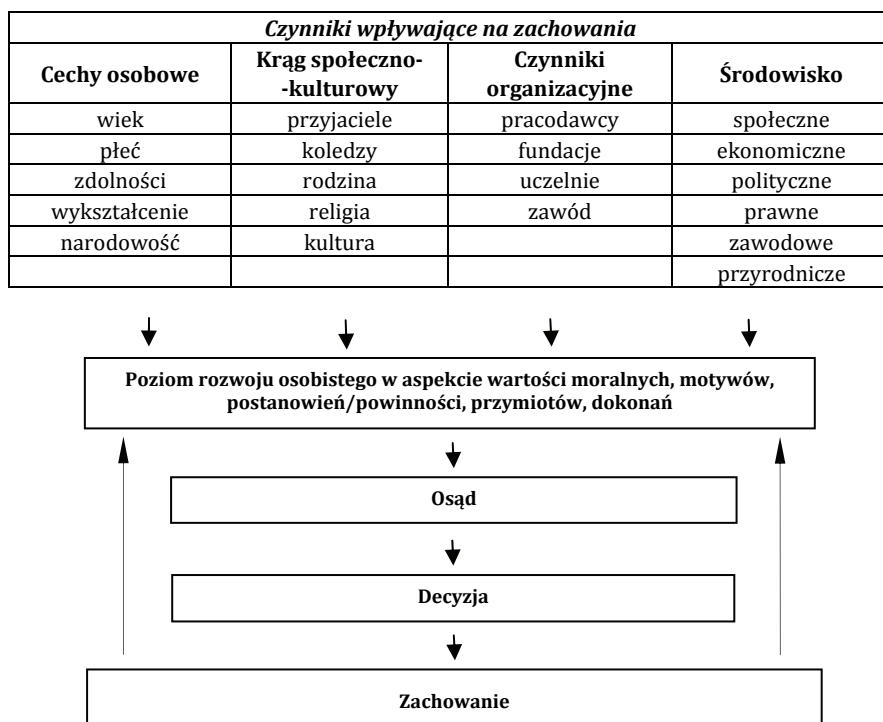
Opracowanie struktur informacyjnych publikowanych w języku angielskim raportów przedsiębiorstw globalnych napotyka znaczne trudności ze względów translacyjnych (różnice w zakresie pól semantycznych pojęć i w ich kontekstach od strony kultur narodowych i organizacyjnych) oraz z powodu konieczności opisu zjawisk w Polsce, dotąd raczej słabo rozwiniętych i z tej racji niemających w polszczyźnie wystarczającej bazy terminologicznej. Przykładem tego rodzaju problemów niech będzie choćby kluczowe pojęcie *sustainable development*, oznaczające długotrwały samopodtrzymujący się rozwój nienaruszający równowagi środowiska, a tłumaczone na polski jako „rozwój zrównoważony”, czy też pojęcie *corporate social responsibility* (CSR), oznaczające odpowiedzialność społeczną organizacji (każdej bez wyjątku) jako kolektywnego obywatela, a tłumaczone na polski jako „odpowiedzialność społeczna korporacji”, „społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa” bądź „odpowiedzialność społeczna biznesu”.

Z metodologicznego punktu widzenia w tym rozdziale skoncentrowano się głównie na możliwie najpoprawniejszych odwzorowaniach źródeł i pewnych komentarzach, które mają dostarczyć czytelnikowi treści dla ewentualnych dalszych podejść analitycznych i predyktywnych. Sprawozdawczość z równoważenia rozwoju stała się podwaliną dla sprawozdawczości zintegrowanej, demonstrującej związek pomiędzy sposobem władania organizacją, jej strategią i wynikami finansowanymi, a ekonomicznym, społecznym i przyrodniczym kontekstem jej działania (www.theiirc.org 2012).

Nadmieńmy, że w Polsce problematyką odpowiedzialności społecznej przedsiębiorstw gospodarki rynkowej interesowała się – z perspektywy rachunkowości – od lat 80. A. Jaruga (1984, 1991) oraz Z. Jaglińska (1984).

9.2. Zrównoważony rozwój a samosterowność, polityka publiczna, rynki i informacja

Samosterowność społeczności wiąże się z rozpoznawaniem i podejmowaniem – bądź nierozpoznawaniem lub niepodjęmowaniem – problemów z własnej woli. Polityka publiczna jest związana z systemem wartości spajających dane społeczeństwo oraz z działaniem bądź biernością władz publicznych. Istotne dla samosterowności społeczeństwa czynniki warunkujące zachowania ludzi przedstawiamy na rysunku 9.1. Natomiast instrumenty polityki publicznej pokazujemy w tabeli 9.1. Zauważmy, że i determinanty zachowań osób, i środki polityki publicznej mają postać informacji lub zasobu materialno-energetycznego.

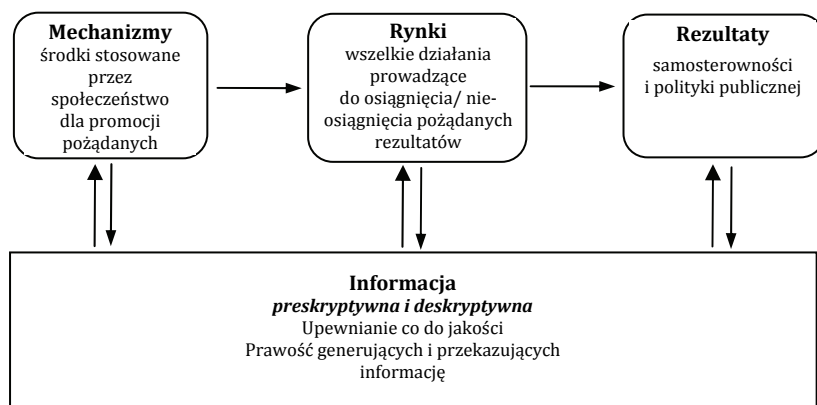
Rysunek 9.1. Determinanty zachowań ludzi

Źródło: opracowanie własne na podstawie ICEW RI (2007), *Information for Better Markets – Reporting with Integrity*, Institute of Chartered Accountants in England and Wales, London, s. 24–26

Tabela 9.1. Instrumenty polityki publicznej

Instrumenty Aktorzy	Perswazja	Bodźce	Wymogi
Władze publiczne	kampanie informacyjne	podatki i subsydia	prawa, normy, standardy
Przedsiębiorstwa	lobowanie	nagradzanie wyników	polityki wobec pracowników i dostawców
Organizacje pozarządowe/społeczne	rozpowszechnianie rezultatów badań	wyróżnienia i darowizny	polityki wobec otrzymujących finansowanie

Źródło: opracowanie własne na podstawie ICEW FRM (2005), *Information for Better Markets – Information for Market and Society*, Institute of Chartered Accountants in England and Wales, London, s. 10–11.

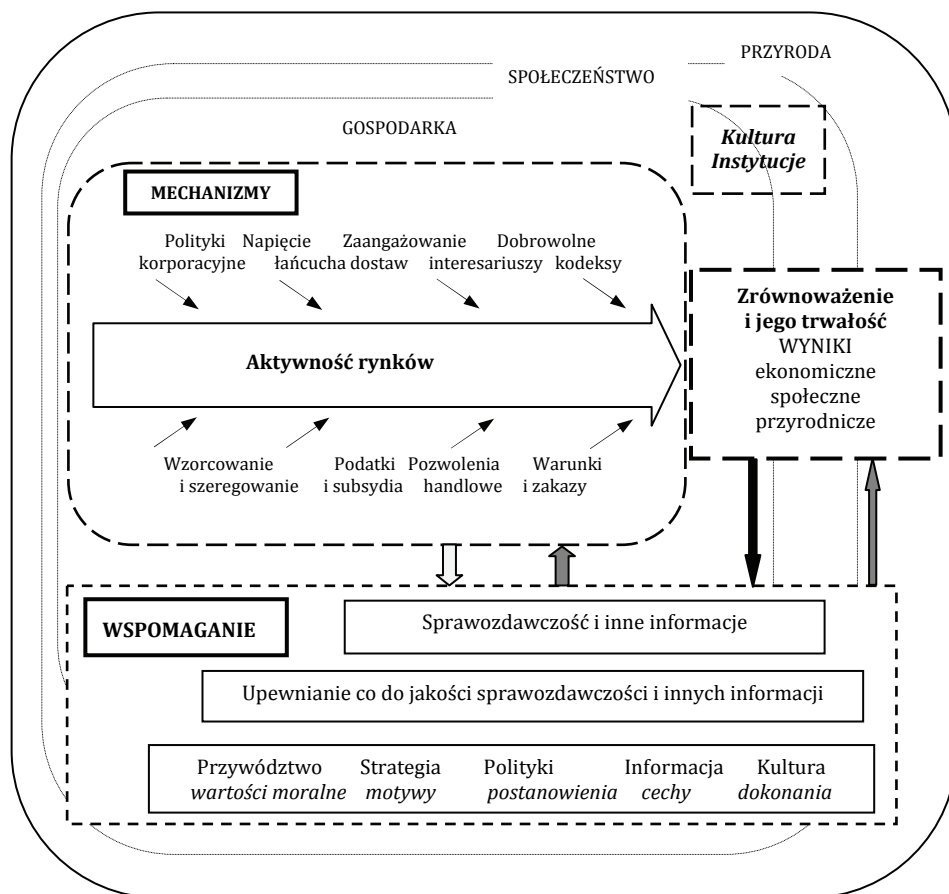

Rysunek 9.2. Realizacja samosterowności i polityki publicznej poprzez rynki

Źródło: opracowanie własne na podstawie ICEW FRM (2005), *Information for Better Markets – Information for Market and Society*, Institute of Chartered Accountants in England and Wales, London, s. 7–8, 21, 24

We współczesnych społeczeństwach osiągnięcie celów i zaspokajanie potrzeb społeczności i społeczeństw następuje poprzez zachowania zbiorowe, przyjmujące postać rynków. Ponieważ zachowania są warunkowane przez informacje, zatem również rynki – jako zbiory specyficznych zachowań – wrażliwe są na informacje. Sposób realizacji samosterowności i polityki publicznej poprzez rynki przedstawiamy na rysunku 9.2. Jak z niego wynika, efektywność i skuteczność realizacji samosterowności i polityki publicznej

zależą zarówno od treści i wolumenu, jak i od jakości informacji, a tym samym od walorów moralnych osób generujących i przekazujących informację oraz od metod weryfikacji i poświadczania jakości tejże informacji.

Rysunek 9.3. Kształtowanie zrównoważonego rozwoju poprzez rynki

Źródło: opracowanie własne na podstawie ICEW IMS (2004), *Information for Better Markets – Sustainability: The Role of Accountants*, Institute of Chartered Accountants in England and Wales, London, s. 12–14 oraz ICEW RI (2007), *Information for Better Markets – Reporting with Integrity*, Institute of Chartered Accountants in England and Wales, London, s. 57

Zrównoważony rozwój bywa promowany zarówno w ramach samostereowności społeczeństwa, jak i w ramach polityki publicznej. Realizowany jest natomiast poprzez rynki, ze swej natury wrażliwe na informacje. Zatem

efektywność i skuteczność w zakresie równoważenia rozwoju zależą od wolumenu, treści i jakości informacji (preskrytywnej i deskrytywnej). Fakt ten wykorzystują organizacje i społeczeństwa dla promowania i kształtowania zrównoważonego rozwoju w dogodny dla siebie sposób. Kształtowanie zrównoważonego rozwoju poprzez rynki pokazujemy na rysunku 9.3.

Zwróćmy uwagę na kluczowe znaczenie informacji w ogólności, a sprawozdawczości w szczególności w równoważeniu rozwoju. Nadmienmy, że o jakości informacji decydują takie cechy, jak: zrozumiałość, przystawalność do potrzeb użytkownika, wiarygodność oraz porównywalność – w pełni odnoszące się także do sprawozdawczości.

9.3. Sprawozdawczość przedsiębiorstw transnarodowych z wyników działalności w zakresie równoważenia rozwoju – przykłady ze świata

Na przełomie lat 1990/2000, w przedsiębiorstwach krajów najwyżej rozwiniętych, pojawiła się roczna sprawozdawczość ze zrównoważonego rozwoju. Obejmuje ona trzy płaszczyzny: ekonomiczną, społeczną i przyrodniczą, a realizowana jest w formie odrębnego raportu ze zrównoważonego rozwoju bądź w formie informacji dodatkowej do klasycznego raportu finansowego (Epstein 2008, rozdział 9). Formę odrębnego raportu ze zrównoważonego rozwoju przyjęła znaczna część korporacji transnarodowych. Raport taki ma objętość od 40 do 120 stron. Zwykle publikowany jest w postaci papierowej i elektronicznej, przy czym postać elektroniczna występuje w dwóch odmianach – jako gotowy do druku plik pdf zamieszczony na stronach internetowych lub jako odpowiednio spreparowany (czasami pełniejszy) raport *on-line*. Jest też zwykle poddawany weryfikacji przez niezależnych audytorów, pod kątem poświadczenia wiarygodności. W tabeli 9.2 podajemy przykłady struktury informacyjnej raportów z roku 2008 oraz 2011 z równoważenia rozwoju przez Toyota Motor Corporation. Przykłady struktur informacyjnych raportów z roku 2008 oraz za rok 2010 z równoważenia rozwoju przez Royal Dutch Shell Plc, Dell Inc. oraz Bayer Group przedstawiamy w tabelach 9.4–9.5.

Tabela 9.2. Struktura informacyjna raportu z równoważenia rozwoju przez Toyota Motor Corporation

Raport 2008	Raport 2011
język angielski, pdf, 9948 KB, 94 strony	język angielski, pdf, 16 674 KB, 56 stron (<i>plus Toyoty Raport Środowiskowy 2011 – prezentowany w drugiej części tej kolumny</i>)
Przesłanie Zarządu /2	Polityka wydawcy – przesłanie raportu /2
Wyróżnione aspekty	Główna wiadomość – List Prezydenta „Nagrodzony uśmiechem za przekraczanie Waszych oczekiwań” /02
Zrównoważona ruchliwość /4	Inicjatywy Toyoty dla odzyskania i rekonstrukcji po Wielkim Trzęsieniu Ziemi Wschodniej Japonii /03
Zrównoważony zakład /6	1. Globalna wizja Toyoty /04–05
Zrównoważony wkład społeczny /8	2. Globalna wizja dla tych, którym służymy /06–07
Wizja i struktury	Podejścia do interesariuszy
Filozofia spółki /10	a) Relacje z klientami – Bezpieczeństwo/Linie produktu/Przemieszczanie ludzi /08–13
Władanie spółką i zgodność z prawem /13	Ogólna koncepcja tej kategorii relacji /08
Przegląd roku finansowego 2007 /14	Linie produktu (bazowe koncepcje, uniwersalne wzornictwo) /10–11
Filozofia środowiskowa /16–19	Bezpieczeństwo (bazowe koncepcje, nowa technologia i nowe wyposażenie) /09–10
Zasady, polityki oraz plan działania środowiskowego Toyoty /16	Przemieszczanie ludzi (ekscytujący rozwój pojazdów i produkcji/ eventy zorientowane na powiększanie grona entuzjastów samochodów) /12–13
Promocja skonsolidowanego zarządzania środowiskowego /16	Relacje z klientami – Jakość/ Zwiększanie przejrzystości /13–17
Czwarty Plan Działania Środowiskowego Toyoty /17	Ogólna koncepcja tej kategorii relacji /14
Zestawienie celów /17	Bezpieczeństwo (bazowe koncepcje / orientacja na zdobycie zaufania klientów) /15–16
Kluczowe punkty Czwartego Planu Działania Środowiskowego Toyoty /18	Zwiększenie przejrzystości (Centrum Pomocy Klientom Toyoty oraz Dział Informacji Lexus-a / WBCSD* / dialog z interesariuszami) /17
Energia/ Ocieplenie globalne /20–29	* <i>World Business Council for Sustainable Development</i>
Dalsza redukcja CO ₂ w globalnych operacjach Toyoty 20	
Promocja rozwoju technologii zorientowanych na osiągnięcie najwyższej zużycia efektywności paliwa w każdym kraju i regionie /24	
Promocja rozwoju pojazdów czystej energii oraz zachęta do ich skutecznego wdrażania dla osiągnięcia akceptacji przez szersze rynki /25	

Tabela 9.2. (cd.)

Promocja inicjatyw zorientowanych na usprawnienie strumieni ruchu drogowego za pomocą różnych technologii sieciowych /26 Redukcja emisji CO2 w działalności produkcyjnej zakładów Toyoty /27 Redukcja emisji CO2 w działalności logistycznej w każdym kraju i regionie /28 Dane Środowiskowe Produkcji Globalnej (CO2) /29 Recykling zasobów /30-34 Inicjatywy Toyoty promujące efektywne zużycie zasobów dla dalszego przyczyniania się do budowy społeczeństwa bazującego na recyklingu /30 Redukcja zużycia wody przez Toyotę /31 Nieustanna implementacja systemów recyklingu w Japonii i Europie /32 Dalsza promocja i rozwój projektów zorientowanego na recykling /33 Dane Środowiskowe Produkcji Globalnej (odpady i zużycie wody) z przykładami inicjatyw zagranicznych /34 Substancje szczególnej troski /35-36 Promocja wzmocnionego zarządzania substancjami szczególnej troski oraz dalsza redukcja ich zużycia /35 Redukcja produkcyjnego zrzuć do środowiska substancji objętych PRTR (<i>Pollutant Release and Transfer Register</i>), z przykładami inicjatyw zagranicznych /36 Jakość atmosfery /37-38 Redukcja emisji pod kątem poprawy jakości powietrza w rejonach zurbanizowanych we wszystkich krajach i regionach /37 Działalność Toyoty w zakresie redukcji emisji VOC (<i>Volatile Organic Compounds</i>), z przykładami inicjatyw zagranicznych /38	b) Relacje z pracownikami /18-25 Ogólna koncepcja tej kategorii relacji /14-18 Rozwój zasobów ludzkich (różne programy edukacyjne) /19-20 Różnorodność (kobiety/globalne zasoby ludzkie/niepełnosprawni / 60+ / zatrudnieni na czas określony) /21-22 Bezpieczeństwo i zdrowie (trójaspektowe podejście do zdrowia i bezpieczeństwa/ kształtowanie dobrego zdrowia / opieka w zakresie podtrzymywania zdrowia psychicznego / zarządzanie zdrowotnością personelu zagranicznego) /23 Zatrudnienie (relacje pomiędzy pracownikami a kierownikami / podstawowe zasady zatrudnienia) /24 Duma i lojalność (różnorodność eventów i form aktywności, kluby atletów / satysfakcja pracowników) /25 c) Relacje z partnerami biznesowymi /26-29 Ogólna koncepcja tej kategorii relacji /26 Dostawcy (podstawowe polityki nabywania/ wskazówki dla dostawców) /27 Sieci sprzedaży (w Japonii / zagranicą) /28 Przykłady inicjatyw: CSR ** / rekonstrukcja po klęsce trzęsienia ziemi /29 <i>** Corporate Social Responsibility – odpowiedzialność społeczna organizacji</i> d) Społeczeństwo globalne/ Społeczności lokalne – środowisko naturalne /30-35 Ogólna koncepcja tej kategorii relacji /30 Filozofia środowiskowa / Czwarty Plan Działania Środowiskowego Toyoty: Stan realizacji głównych pozycji /31 Energia / Globalne ocieplenie /32 Recykling zasobów / Substancje specjalne troski /33 Jakość atmosfery / Zarządzanie środowiskowe /34-35 Społeczeństwo globalne / Społeczności lokalne – ku przyszłemu stylowi mobilności /36-39
--	--

Tabela 9.2. (cd.)

Zarządzanie środowiskowe /39–47 Struktura promocji Globalnego Zarządzania Środowiskowego /39 Polityki i efekty Skonsolidowanego Zarządzania Środowiskowego w roku finansowym 2007 /40 Wzmocnienie treści edukacji środowiskowej /42 Dalsza promocja zarządzania środowiskowego wśród partnerów biznesowych /42 Promocja nowych działalności biznesowych przyczyniających się do poprawy środowiskowej /43 Ciągła redukcja presji na środowisko w ciągu całego cyklu życia pojazdów poprzez implementację Eco-VAS (<i>Eco-Vehicle Assessment System</i>) /44 Przykłady inicjatyw zagranicznych /45 Status polityk środowiskowych spółki jako całości /46 Inne działalności /48–49 Gospodarka mieszkaniowa /48 Załącznik /50–55 Rachunkowość środowiskowa /50 Status głównych danych środowiskowych /51 Wolumen zasobów wprowadzanych a wolumen substancji odprowadzanych z zakładów produkcyjnych i działalności logistycznej /51 Dane środowiskowe dla nowego modelu japońskiego oraz dla przeprojektowanych pojazdów pasażerskich /52 Nagrody Środowiskowe /52 Główne kampanie prowadzone w Japonii w ramach Skonsolidowanego Systemu Zarządzania Środowiskowego /53 Kontynuowane zagadnienia sprawozdawczości /53 Status certyfikacji ISO 14001 /53	Ogólna koncepcja tej kategorii relacji /36 System współdziałania pojazd – infrastruktura (ITS) /37 Społeczeństwo „niskowęglowe” (inteligentne sieć rozwiązań energetycznych w zakresie napędu samochodów / postępy w zakresie testowania inteligentnej sieci energetycznej napędu samochodów w różnych regionach świata) /37–39 Nowy styl życia (roboty jako partnerzy) /39 Społeczeństwo globalne/ Społeczności lokalne – wkład socjalny /36–39 Ogólna koncepcja tej kategorii relacji /40 Struktury implementacji / Przykłady inicjatyw w Japonii w zakresie środowiska naturalnego /41 Przykłady inicjatyw w Japonii (środowisko, bezpieczeństwo ruchu, edukacja, społeczności i kultury) /42–44 Przykłady inicjatyw za granicą środowisko, bezpieczeństwo ruchu, edukacja, społeczeństwa i kultury) /44–45 e) Relacje z udziałowcami /46–47 Ogólna koncepcja tej kategorii relacji /46 Wyniki finansowe /47 3. Filozofia korporacji /48–49 Filozofia korporacji/ Polityka i struktura CSR /48 <i>Corporate governance</i>/ zgodność /49 4. Dane / Globalna ekspansja /50–51 Dane o osiągnięciach z zakresu CSR /50–51 Globalna ekspansja /51 5. ISO 2600 – porównanie /52 6. Opinia strony trzeciej /53 Toyoty Raport Środowiskowy 2011 język angielski, pdf, 10 938 KB, 64 strony
--	---

Tabela 9.2. (cd.)

Spółki objęte Skonsolidowanym Systemem Zarządzania Środowiskowego 53EMS /54 Współczynniki konwersji CO2 /54 Lista głównych jednostek stowarzyszonych wymienianych w niniejszym Raporcie /55 Relacje z klientami /56–60 Odpowiadanie na potrzeby klienta /56 Inicjatywy z zakresu poprawy jakości /57 Roboty – przyszłościowa technologia mająca wspierać osiągnięcie zrównoważonego rozwoju społecznego /58 Uniwersalne wzory elementów /60 Przykłady inicjatyw zagranicznych /60 Relacje z pracownikami /61–67 Podzielanie Toyoty Sposobu Działania /61 Respektowanie różnorodności /62 Rozwój zasobów ludzkich /64 Bezpieczeństwo i zdrowie /65 Przykłady inicjatyw zagranicznych /67 Relacje z partnerami biznesowymi /68–72 Współpraca z dostawcami /68 Współpraca z sieciami sprzedaży /70 Stymulacja rynku w Japonii /71 Przykłady inicjatyw zagranicznych /72 Relacje z udziałowcami /73 Społeczeństwo globalne/Społeczności lokalne /74–87 Inicjatywy zorientowane na poprawę bezpieczeństwa ruchu /74 Zasady i polityki w zakresie wkładu społecznego /76 Inicjatywy środowiskowe /77 Inicjatywy z zakresu bezpieczeństwa ruchu drogowego /78 Edukacja /79 Kultura i sztuka /80 Opieka społeczna /81 Przykłady inicjatyw zagranicznych /82	Główna wiadomość – List Prezydenta „Nagrodzony uśmiechem za przekraczanie Waszych oczekiwań” /02 Rysy szczególne /04–09 Historia rozwoju Toyoty Prius α /04 Strategie dla następnej generacji ekopojazdów /05 Wysoce wydajny, energooszczędny zakład /08 Dane sumaryczne /10–13 Podsumowanie inicjatyw Toyoty w zakresie środowiska /10 Kluczowe dane środowiskowe za rok finansowy 2010 Tematy szczególne /14–23 Zapobieganie kłeskom i przedsięwzięcia środowiskowe w związku z trzęsieniem ziemi /14 Promocja systemów wsparcia przez Toyotę oraz przekazywanie wskazówek informacyjnych jako zachęty do ekologicznej jazdy /16 Myśli Głównego Inżyniera na temat środowiska naturalnego /18 Zalesianie jako działanie Toyoty w dziedzinie zorientowana jest na zrównoważony rozwój /22 Przykłady inicjatyw w zakresie kaizen /24–31 Japonia /24 Zagranica /28 Fakty i liczby /32–59 Energia / Globalne ocieplenie /32 Recykling zasobów /36 Substancje szczególnej troski /40 Jakość atmosfery /41 Zarządzanie środowiskowe /42 Filozofia środowiskowa, polityki środowiskowe oraz plan działań środowiskowych /48 Załącznik /56
--	--

Tabela 9.2. (cd.)

Komunikacja ze społeczeństwem /86 Przykłady inicjatyw zagranicznych /87 Rezultaty biznesowe oraz informacja o segmentach geograficznych /88-89 Chronologiczne podsumowanie czterech lat inicjatyw zagranicznych (aspekty społeczny) /90 Strony internetowe raportów zagranicznych jednostek stowarzyszonych /90	Niezależny raport/ Internetowe strony raportów stowarzyszonych podmiotów zagranicznych / Główne narzędzia ujawniania informacji przez Grupę Toyota / Znaki graficzne Grupy Toyota /60
--	---

Źródło: opracowanie własne na podstawie Toyota SR08 (2008), *Sustainability Report 2008: A New Future for People, Society and the Planet*, www.Toyota.co.jp/SR/en08repo (odczyt 11.10.2008), Toyota SR11 (2011), *Sustainability Report 2011*, www.toyota-global.com/sustainability/report/sr/pdf/sustainability_report11_fe.pdf (odczyt 2.05.2012) oraz Toyota ER11 (2011), *Environmental report 2011*, www.toyota-global.com/sustainability/report/er/ (odczyt 4.05.2012).

9.4. Sprawozdawczość przedsiębiorstw polskich z wyników działalności w zakresie równoważenia rozwoju – przykład Zakładów Azotowych „Puławy” SA

Dla uzmysłowania sobie aktualnego stanu rozwoju sprawozdawczości z równoważenia rozwoju przez polskie przedsiębiorstwa, w tabeli 9.3 przedstawiamy strukturę informacyjną dwóch raportów środowiskowych Zakładów Azotowych „Puławy”. Zwróćmy uwagę na skupienie się na presji na przyrodę oraz na marginalność aspektów społecznego i ekonomicznego.

Tabela 9.3. Struktura informacyjna Raportu Środowiskowego Zakładów Azotowych „Puławy” SA

Raport 2008	Raport 2011
język polski, pdf, 6051 KB, 18 stron	język polski, pdf, 8795 KB, 24 strony
Przesłanie Prezesa Zarządu /2	Przesłanie Prezesa Zarządu /3
Puławy – historia i rozwój ZA „Puławy” /3	Zakłady Azotowe „Puławy” – charakterystyka /4

Tabela 9.3. (cd.)

Profil działalności ZA „Puławy” /4 Systemy zarządzania /4 Zintegrowany System Zarządzania Jakością, Środowiskiem i Bezpieczeństwem Program „Responsible Care – Odpowiedzialność i Troska” /5 Podstawowe elementy Programu „Odpowiedzialność i Troska” w ZA „Puławy” Deklaracja Działania do realizacji w ramach Programu „Odpowiedzialność i Troska” na rok 2008 Polskie prawodawstwo a Unia Europejska /6 Efekty ekologiczne /7–12 Ochrona powietrza atmosferycznego Ochrona wód Gospodarka odpadami Rewitalizacja terenów zniszczonych działalnością Zakładów Działalność na rzecz społeczności lokalnej /13 Działalność społeczna Działania na rzecz ochrony zdrowia Edukacja Nasze produkty to bezpieczeństwo człowieka i środowiska przyrodniczego /14–17 Katalog produktów i ich charakterystyki	Katalog produktów i ich charakterystyki /5–7 Nawozy Pozostałe chemikalia Nowe produkty Strategia środowiskowa /7–9 Systemy zarządzania Opieka nad produktem dla nawozów System zarządzania bezpieczeństwem żywności Certyfikaty systemowe „Responsible Care – Odpowiedzialność i Troska” /9–12 Zrównoważony rozwój standardem myślenia Ważne daty Rozliczenie działań zadeklarowanych na rok 2010 w ramach Programu „Odpowiedzialność i Troska” Działania w zakresie ochrony środowiska Działania w zakresie bezpieczeństwa procesowego i bezpieczeństwa pracy Działania w zakresie zdrowia i polityki zdrowotnej Działania w zakresie komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej dotyczące obszaru tematycznego Programu „Odpowiedzialność i Troska” Deklaracja działań do realizacji w ramach Programu „Odpowiedzialność i Troska” na rok 2011 Stan formalnoprawny System REACH – bezpieczeństwo w produkcji i stosowaniu substancji chemicznych /14–15 Zapobieganie powstawaniu poważnych awarii przemysłowych /15 Osiągnięte efekty ekologiczne /15–19 Ochrona powietrza atmosferycznego Ochrona wód Gospodarka odpadami
---	---

Tabela 9.3. (cd.)

	Koszty ochrony środowiska /19
	Oplaty za korzystanie ze środowiska /19
	Inwestycje /20 Ważniejsze inwestycje w roku 2010
	Spółeczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa /20 Relacje ze społecznością lokalną
	Spółeczna edukacja ekologiczna /21 Akcja „Drzewko za butelkę” „Złap zającą” Ekologiczna Akademia Umiejętności Programu „Odpowiedzialność i Troska”
	Dane kontaktowe ZA „Puławy” SA /24

Źródło: opracowanie własne na podstawie ZAP RS08 (2008), *Zakłady Azotowe „Puławy” SA: Raport Środowiskowy 2008*, www.zapulawy.pl/attach/raport08.pdf (odczyt 4.05.2012) oraz ZAP RS11 (2011), *Zakłady Azotowe „Puławy” SA: Raport Środowiskowy 2011*, www.zapulawy.pl/attach/raport11.pdf (odczyt 4.05.2012).

9.5. Międzynarodowa standaryzacja sprawozdawczości ze zrównoważonego rozwoju

Ten typ standaryzacji jest obecnie domeną organizacji o nazwie Global Reporting Initiative (GRI). Jest to wspierana przez ONZ (UNEP) organizacja bazująca na sieci podmiotów, która stworzyła najszerzej w świecie stosowane wytyczne do sprawozdawczości ze zrównoważonego rozwoju (*Sustainability Reporting Guidelines*) i ma za cel ich ciągłe doskonalenie i upowszechnianie. W Internecie ma swój portal po adresie www.globalreporting.org.

Innym ciałem ustalającym międzynarodowe wytyczne dla sprawozdawczości w zakresie zrównoważonego rozwoju jest działająca w ramach UNCTAD Międzyrządowa Robocza Grupa Ekspertów do Spraw Międzynarodowych Standardów Rachunkowości i Sprawozdawczości (Intergovernmental

Working Group of Experts on International Standards of Accounting and Reporting – ISAR). Wytyczne te można znaleźć na stronie internetowej www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=3914&lang=1.

W skali globalnej, problematyka zrównoważonego rozwoju kształtowana jest także przez międzynarodową organizację zwaną World Business Council for Sustainable Development – WBCSD, utworzoną w 1992 r. przez prezesów zarządów firm wielonarodowych w celu pobudzania społeczności międzynarodowej do tworzenia trwale zrównoważonej przyszłości dla biznesu, społeczeństwa i środowiska naturalnego (www.wbcsd.org 2012).

W efekcie ostatniego kryzysu ekonomicznego, aktywne działania w zakresie raportowania zrównoważonego rozwoju rozwinęła nowo powstała Międzynarodowa Rada Sprawozdawczości Zintegrowanej (International Integrated Reporting Council – IIRC), skupiająca liderów z obszarów: korporacji, inwestorów, rachunkowości, papierów wartościowych, stanowienia przepisów prawa i standardów, szkół wyższych oraz różnych organizacji społeczeństwa obywatelskiego (IIRC 2012).

9.6. Podsumowanie

Kompleksowe raporty roczne przedsiębiorstw i innych organizacji z wyników działalności w płaszczyznach ekonomicznej, społecznej i przyrodniczej są istotnym instrumentem kształtowania zrównoważonego rozwoju w skali lokalnej i skali globalnej. Znaczenie tego instrumentu rośnie wraz z natężaniem się świadomego podejścia do sterowania równoważeniem rozwoju. Informacja z raportów wpływa na samosterowność społeczeństw, politykę publiczną i funkcjonowanie rynków, przyczyniając się do harmonizacji i realizacji celów z zakresu trwałego i samopodtrzymującego się rozwoju zrównoważonego. Międzynarodowe wytyczne do sprawozdawczości w tym obszarze służą osiągnięciu wiarygodnej treści i należytej jakości informacji w raportach. Sprawozdawczość z równoważenia rozwoju przez przedsiębiorstwa i inne organizacje stała się zaczynem dla sprawozdawczości zintegrowanej.

9.7. Załącznik

Tabela 9.4. Struktura informacyjna raportu z równoważenia rozwoju przez Royal Dutch Shell Plc

Rok 2008	Rok 2011
język angielski, pdf, 2727 KB, 46 stron	język angielski, pdf, 1895 KB, 40 stron
Shell a wyzwanie energetyczne	WPROWADZENIE
Wprowadzenie /1	O Grupie Shell /1
Kim jesteśmy i co robimy /2	
System energetyczny przyszłości /4	Wprowadzenie napisane przez Prezesa Zarządu Grupy Shell – motto: „Mając do czynienia z bezwzględą dominacją warunków ekonomicznych oraz z zachodzącymi w wielu krajach doniosłymi zmianami społecznymi, świat nie może tracić z oczu wyzwań długoterminowych” /1
Nasza strategia /6	
Nasze podejście /8	
Wywiad z dyrektorem zarządzającym /10	
Zmiana klimatu /12	
Budowa odpowiedzialnej przyszłości energetycznej	NASZE PODEJŚCIE
Więcej ropy z niekonwencjonalnych obszarów /14	Kształtowanie zrównoważonej przyszłości energii /2
Czystsze paliwo dla energetyki /17	Zrównoważony rozwój a nasza strategia biznesu /3
Nigeria /20	Bezpieczeństwo /4
Bardziej zrównoważony transport /22	Społeczności lokalne /5
Czystsze produkty /24	Zmiana klimatu /6
Skraplanie gazu (nadanie mu postaci cieczy) /25	Środowisko naturalne /8
Odpowiedzialna działalność transformacyjna/operacyjna	Orientowani przez nasze zasady /9
Nasi sąsiedzi /26	NASZE DZIAŁALNOŚCI
Oddziaływanie na środowisko /29	Zrównoważony rozwój w działaniu /10
Bezpieczeństwo osób i procesów /32	Kluczowe projekty /11
Przedsięwzięcia wspólne, wykonawcy i dostawcy /34	Odpowiedzialna dostawa energii /12
Chemikalia w Singapurze /35	Gaz naturalny /12
Pomiar naszych wyników	Arktyka /15
Dane o wynikach /36	Głębiny morskie /16r
Zewnętrzny komitet rewizyjny /38	Nigeria /18
Nasze podejście do sprawozdawczości /40	Przejrzystość przychodów /20
Zestawienie faktów (wewnętrzna strona spodniej okładki)	Współpraca z dostawcami /21
	Irak /22
	Piaski roponośne /23

Tabela 9.4. (cd.)

	Dostarczanie bardziej zrównoważonych produktów /24 Biopaliwa /24 Paliwa i inne produkty /26 NASZE WYNIKI Przegląd roku 2011 /28 Wyniki ekonomiczne /28 Wyniki środowiskowe /28 Wyniki społeczne /30 Zestawienie danych środowiskowych i społecznych /32 Zewnętrzny komitet audytu /34 O naszej sprawozdawczości środowiskowej i społecznej /36 O akuratności naszych danych /37
--	---

Źródło: opracowanie własne na podstawie Shell SR08 (2008), *Royal Dutch Shell PLC Sustainability Report 2008*, http://reports.shell.com/sustainability-report/2011/servicepages/previous/files/entire_shell_ssr_08.pdf (odczyt 4.05.2012) oraz Shell SR11 (2011), *Royal Dutch Shell PLC Sustainability Report 2011*, <http://reports.shell.com/sustainability-report/2011/servicepages/welcome.html> (odczyt 2.05.2012).

Tabela 9.5. Struktura informacyjna raportu z równoważenia rozwoju przez Dell Inc.

Rok 2008	Rok 2011
język angielski, pdf, 10 853 KB, 112 strony	język angielski, pdf, 5214 KB, 59 stron
Najważniejsze treści raportu /8	Spis treści
Przegląd sytuacji Dell Inc. /12	List od Michaela Dell /1
Wyliczanie się przez Dell Inc. /16	Nasze dziedzictwo i nasz biznes /2
Wyłaniające się kwestie /17	27 lat ukierunkowywania Dell-a przez wspólny cel
Władanie i zarządzanie /22	
Etyka i z godność z regulacjami /25	Postęp, czyli jakościowa ocena celów roku finansowego 2011 /3
Konsultacje z interesariuszami /28	Środowisko /3
Obywatelstwo świata i etyczne zaopatrzenie /31	Prawa człowieka i odpowiedzialność społeczna /4
Różnorodność dostawców /38	Miejsce pracy i członkowie zespołów /4
Prawa człowieka i swoboda zrzeszania się /40	Ofiarność i społeczności lokalne /4
	Kolektywne władanie i wyliczanie się /4

Tabela 9.5. (cd.)

Odpowiedzialność środowiskowa /42 Cykl życia produktu /43 Koncepcja i projektowanie produktu /43 Wytwarzanie i używanie zasobów /43 Nabywanie i użytkowanie produktu /45 Odzyskiwanie produktu i recykling /45 Projektowanie środowiskowego aspektu produktu /46 Efektywność energetyczna /46 Zarządzanie chemikaliami /49 Opakowania /54 „Zielone” zaopatrzenie /55 Przywództwo w zakresie klimatu /57 Strategia w zakresie klimatu /57 Wytwarzanie i inne operacje transformujące /62 Transport i logistyka /63 Zrównoważenie operacji transformujących /67 Wytwarzanie i inne operacje transformujące /67 Piecza nad lasami /69 Globalny recykling klasy światowej /73 Globalne standardy /73 Programy konsumenckie /77 Komercyjne oferty odzysku i recyklingu /80 Miary i sprawozdawczość /81 Wyzwania recyklingu /82 Zaangażowanie pracowników /84 Wysłuchiwanie pracowników /84 Instrumentarium etyki pracowniczej /85 Globalna różnorodności i pełne włączenie /87 Globalne zarządzanie talentami /91 Zdrowie i kondycja pracowników /93 Zrównoważone zaangażowanie pracowników /96	Wyniki w liczbach /5 Środowisko /5 Zrównoważone działania operacyjne Piecza nad produktem i opakowaniem Globalny recykling Prawa człowieka i odpowiedzialność społeczna /6 Miejsce pracy i członkowie zespołów /7 Dane podstawowe Miary zdrowotności i bezpieczeństwa Ofiarności i społeczności lokalne /7 Kolektywne władanie i wyliczanie się /8 Cele na rok finansowy 2012 /9 Prawa człowieka i odpowiedzialność społeczna Miejsce pracy i członkowie zespołów Rozdawanie i społeczności lokalne Kolektywne władanie i wyliczanie się Środowisko /10 Co inspiruje nasze zaangażowanie w rozwój zrównoważony i trwały? /10 Nasza ewoluująca strategia /12 Nasza zdolność /13 Projektowanie /14 Budynki i budowle /15 Odpady Woda Energia Centra danych Emisje gazów cieplarnianych Przekazywanie danych do <i>Carbon Disclosure Project</i>, globalnego centrum informacji o zmianach klimatu Przewozy /18 Trzy C pakowania: <i>Cube, Content, Curb</i> – kostka, zawartość, powściągliwość Transport
---	---

Tabela 9.5. (cd.)

Uczestnictwo w społecznościach lokalnych /98 Fundacja Della /98 Wsparcie ze strony pracowników Della /99 Wsparcie ze strony Della /103 Załączniki /106 Charakterystyka niniejszego raportu /106 Akronimy i skróty /110	Działania operacyjne /20 Energetycznie efektywne produkty Inteligentne konfiguracje efektywne energetycznie Wirtualizacja i przetwarzanie w chmurze Recykling /21 Wyzwania i następne kroki /23 Prawa człowieka i odpowiedzialność społeczna /24 W jaki sposób relacje równości, różnorodności i etyczności ukierunkowują nasz biznes? /24 Ukierunkowują nas relacje jakości /26 Ewaluacja łańcucha dostaw Znaczące osiągnięcia Różnorodność dostawców Tworzenie sieci odpowiedzialnych dostawców Odpowiedzialność dostawcy /28 Selekcjonowanie i angażowanie do zróżnicowanej sieci dostawców /28 Odpowiedzialne zaopatrzenie /29 Audyt dostawców /30 Wyzwania i następne kroki /31 Miejsce pracy i członkowie zespołów /32 Dlaczego rozwój zawodowy, zdrowie i kondycja członków zespołów wzmacniają sukces naszych klientów? /32 Członkowie naszych zespołów hodują nasz sukces... /34 Członkowie zespołów jako fundament naszego biznesu Znaczące osiągnięcia Być pracodawcą z wyboru /35 Przyciąganie talentów i różnorodność pracowników Stan różnorodności pracowników Dell
---	--

Tabela 9.5. (cd.)

	Prowadzenie do mistrzostwa członków zespołów /36 Zdrowie i bezpieczeństwo członków zespołów Szkolenie w zakresie imperatywu przywództwa Słuchając, dzieląc się i inspirując /37 Powszechny przegląd opinii 85% zatrudnionych Przegląd słabych sygnałów – 10% zatrudnionych Dell jako pracodawca uznawany w świecie /38 Wyzwania i następne kroki /39 Ofiarność i społeczności lokalne Jak troszczymy się o nasze społeczności lokalne? /40 My jesteśmy naszymi społecznościami lokalnymi /42 Dajemy w płaszczyznach technologicznej, finansowej, zasobów ludzkich Znaczące osiągnięcia Nasze podejście do ofiarności /43 Inicjatywa „Dell łączy młodych” (<i>Dell Youth Connect</i>) Finansowanie programu <i>Dell Social Innovation Competition</i> (ogólnoswiatowy konkurs Dell-a dla studentów, dotyczący innowacji społecznych) Zaangażowanie członków zespołów w ofiarność /45 Wyzwania i następne kroki /47 Kolektywne władania i wyliczanie się Dlaczego każdego dnia wyliczamy się za pomocą własnej sprawozdawczości z naszych wyników ekonomicznych i spraw zbiorowego obywatelstwa? /48 Sprawy zbiorowego obywatelstwa /50 Prawość i odpowiedzialność definiują Dell-a Znaczące osiągnięcia Ewaluacja jako sposób pomierzenie siebie Nasze wartości: W co wierzymy
--	--

Tabela 9.5. (cd.)

	Komunikowanie /51 Swobodne i otwarte Nasze wyniki finansowe Słuchanie i angażowanie /52 Słuchanie naszych interesariuszy Angażowanie siebie i innych Postanowienie kontynuacji wyliczania się /53 Załącznik uzgodnień wyniku finansowego 2011 /54 Przyłącz się do dialogu z nami przez nasze media społecznościowe /56
--	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie Dell SR08 (2008), *Dell Corporate Responsibility Report, Fiscal Year 2008*, www.dell.com/content/topics/global.aspx/about_dell/values/sustainability/main/resources (odczyt 21.04.2009) oraz Dell SR11 (2012), *Dell Corporate Responsibility Report, Fiscal Year 2011*, <http://i.dell.com/sites/content/corporate/corp-comm/en/Documents/dell-fy11-cr-report.pdf> (odczyt 1.05.2012).

Tabela 9.6. Struktura informacyjna raportu za rok 2008 z równoważenia rozwoju przez Bayer Group

Rok 2008	Rok 2010
język angielski, pdf, 5353 KB, 120 stron	język angielski, pdf, 2985 KB, 80 stron
Profil raportu	Charakterystyka raportu
Kluczowe dane finansowe Grupy Bayer	Cele do roku 2015
Grupa Bayer jako holding	Grupa Bayer jak przedsiębiorstwo globalne
Misja Grupy Bayer	Kluczowe wskaźniki ekonomiczne, społeczne i ekologiczne Grupy Bayer
Słowo wstępne – Werner Wenning, przewodniczący Rady Zarządzającej Grupy Bayer /4	Misja grupy Bayer
Nowości 2008/2009 /6	Słowo wstępne – dr Marijn Dekkers, przewodniczący Rady Zarządzającej Grupy Bayer /3
Grupa Bayer /12	
Subgrupy i jednostki usługowe /16	

Tabela 9.6. (cd.)

Strategia i zarządzanie /18 Nasze zarządzanie równoważeniem rozwoju /18 Wywiad z członkiem Rady Zarządzającej Grupy Bayer dr. Wolfgangiem Plischke /24 Bayer w dialogu ze swymi interesariuszami /26 Obszary koncentracji uwagi /28 Raport z wyników /48 Zasady sprawozdawczości /50 Ekonomia /53 Pracownicy /64 Prawa człowieka /75 Korporacyjna odpowiedzialność społeczna /78 Ekologia /81 Piecza nad produktem /93 Raport Upewniający sporządzony przez Ernst & Young /102 Postępy we wdrażaniu zasad ONZ-etowskiego programu <i>Global Compact</i> /112 Dalsze informacje /112 Globalne zaangażowanie w zrównoważony rozwój /113 Winieta raportu /114 Kalendarz finansowy /114 Indeks GRI /skrzydełko spodniej okładki Dalsze informacje /rewers spodniej okładki	Innowacje jako czynniki orientujący wzrost /4 Subgrupy i przedsiębiorstwa usługowe /6 Nasza strategia w zakresie zrównoważonego rozwoju /8 Cztery poziomy strategii zrównoważonego wzrostu /8 W dialogu z naszymi interesariuszami /9 Ukierunkowywanie zarządzanie interesariuszami stosownie do strategii /10 Zarządzanie zrównoważonym rozwojem a struktura organizacyjna /11 Wytyczne wewnętrzne jako ramy orientujące /11 Cele na lata 2006–2010 i zadania do roku 2015 /12 Wywiad z dr. Wolfgangiem Plischke, członkiem Rady Zarządzającej /13 Zdrowie jako obszar koncentracji /14 Aktywne zaangażowanie w sprawy zdrowia Żywnienie jako obszar koncentracji /18 Koncentracja na żywieniu Klimat jako obszar koncentracji /22 Wzmoczone zaangażowanie w kwestie klimatu Zarządzanie a zespołowe władanie Grupą Bayer /26 Zespołowe władanie (<i>corporate governance</i>) /27 Zgodność z przepisami, standardami i umowami w Grupie Bayer /28 Zarządzanie ryzykiem /28 Zaangażowanie w sprawy regionu /30 Zarządzanie naszymi dostawcami – ustanawianie standardów dla dobrych relacji /31
--	--

Tabela 9.6. (cd.)

	Pracownicy /34 Respektowanie praw pracownika w każdym miejscu świata /34 Nowoczesna kultura korporacyjna /35 Akceptowanie i sprzyjanie różnorodności /37 Ciągłe szkolenie zawodowe /39 Bezpieczeństwo i zdrowotność w miejscu pracy /39 Innowacje i produkty /42 Piecza nas produktem w Grupie Bayer /44 Innowacje dla zdrowia – spółka Bayer HealthCare /46 Innowacje dla wielu dziedzin – Spółka Bayer Crop Science /49 Innowacje warstwa po warstwie – przedsiębiorstwo Bayer Material Science /51 Dostawcy innowacyjnych usług – przedsiębiorstwa usługowe w Grupie Bayer /53 Ekologia /54 Używanie materiałów i energii /54 Emisje (gazowe) do powietrza /55 Używanie wody i emisje do wody /57 Odpady i recycling /60 Ona bioróżnorodności /61 Systemy zarządzania dla realizacji zadań w obszarach zdrowotności, bezpieczeństwa, ochrony środowiska i jakości (HSEQ targets) /62 Incydenty środowiskowe i wypadki drogowe /63 Zaangażowanie społeczne /65 Edukacja i badania /65 Potrzeby zdrowotne i socjalne /66 Środowisko i natura /67 Sport i kultura /67 Dalsze informacje /68 Zasady sprawozdawczości /68 Deklaracja Upewniająca Ernst & Young /69 Glosariusz /71
--	---

Tabela 9.6. (cd.)

	Okładka Winieta Kalendarz finansowy Raport Grupy Bayer a Indeks GRI i zasady UN Global Compact Oświadczenie GRI o zakresie spełnienia przez Bayer wymogów sprawozdawczości ustalonych przez GRI
--	---

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bayer SD08 (2008), *Sustainable Development Report 2008*, www.sustainability2008.bayer.com/en/Sustainable-Development-Report-2008.pdf (odczyt 18.05.2009) oraz Bayer SD10 (2010), *Sustainable Development Report 2010*, www.sustainability2010.bayer.com/en/sustainable-development-report-2010.pdf (odczyt 1.05.2012).

Bibliografia

- Epstein M.J. (2008), *Making Sustainability Work: Best Practices in Managing and Measuring Corporate Social, Environmental, and Economic Impacts*, Greenleaf Publishing, Sheffield, UK, Berrett-Koehler-Publisher, San Francisco, US.
- ICEW FRM (2005), *Information for Better Markets – Information for Market and Society*, Institute of Chartered Accountants in England and Wales, London.
- ICEW IMS (2004), *Information for Better Markets – Sustainability: The Role of Accountants*, Institute of Chartered Accountants in England and Wales, London.
- ICEW RI (2007), *Information for Better Markets – Reporting with Integrity*, Institute of Chartered Accountants in England and Wales, London.
- Jaglińska Z. (1984), *Rachunkowość odpowiedzialności społecznej przedsiębiorstw kapitalistycznych*, „Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej”, t. 7, SKwP, Warszawa.
- Jarugowa A. (1984), *Rachunkowość społeczna na tle tendencji rozwoju rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej”, t. 7, SKwP, Warszawa.
- Jarugowa A. (1991), *Niektóre wyznaczniki rozwoju rachunkowości*, [w:] A. Jarugowa (red.), *Współczesne problemy rachunkowości*, PWE, Warszawa.

Źródła internetowe

- Bayer SD08 (2008), *Sustainable Development Report 2008*, www.sustainability2008.bayer.com/en/Sustainable-Development-Report-2008.pdf (odczyt 18.05.2009).
- Bayer SD10 (2010), *Sustainable Development Report 2010*, www.sustainability2010.bayer.com/en/sustainable-development-report-2010.pdf (odczyt 1.05.2012).
- Brundtland Report (1987), *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*, March 1987, www.worldinbalance.net/agreements/1987-

brundtland.php (odczyt 22.04.2009); tłum. polskie: *Nasza wspólna przyszłość. Raport Światowej Komisji do Spraw Środowiska i Rozwoju*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, 1991

III. Sprawozdanie finansowe

~~Dell SR08 (2008), *Dell Corporate Responsibility Report, Fiscal Year 2008*, www.dell.com/content/topics/global.aspx/about_dell/values/sustainability/main/resources (odczyt 21.04.2009).~~

Dell SR11 (2011), *Dell Corporate Responsibility Report, Fiscal Year 2011*, <http://i.dell.com/sites/content/corporate/corp-comm/en/Documents/dell-fy11-cr-report.pdf> (odczyt 1.05.2012).

IIRC (2012), *The International Integrated Reporting Council*, www.theiirc.org/the-iirc/ (odczyt 10.15.10.2012).

Shell SR08 (2008), *Royal Dutch Shell PLC Sustainability Report 2008*, http://reports.shell.com/sustainability-report/2011/servicepages/previous/files/entire_shell_ssr_08.pdf (odczyt 4.05.2012).

Shell SR11 (2011), *Royal Dutch Shell PLC Sustainability Report 2011*, <http://reports.shell.com/sustainability-report/2011/servicepages/welcome.html> (odczyt 2.05.2012).

Toyota SR08 (2008), *Sustainability Report 2008: A New Future for People, Society and the Planet*, www.Toyota.co.jp/SR/en08repo (odczyt 11.10.2008).

Toyota SR11 (2011), *Sustainability Report 2011*, www.toyota-global.com/sustainability/report/sr/pdf/sustainability_report11_fe.pdf (odczyt 2.05.2012).

Toyota ER11 (2011), *Environmental Report 2011*, www.toyota-global.com/sustainability/report/er/ (odczyt 4.05.2012).

www.enviroreporting.com/ (2012), 2 maja.

www.globalreporting.org (2009), 24 maja (odczyt 2.05.2012).

www.sustainability-index.com/ (2009), 21 kwietnia (odczyt 2.05.2012).

www.sustainability-reports.com/ (2009), 29 maja (odczyt 2.05.2012).

www.theiirc.org/ (2012), 6 maja.

www.wbcsd.org (2012), 5 maja.

ZAP RS08 (2008), *Zakłady Azotowe „Puławy” SA: Raport Środowiskowy 2008*, www.zapulawy.pl/attach/raport08.pdf (odczyt 4.05.2012).

ZAP RS11 (2011), *Zakłady Azotowe „Puławy” SA: Raport Środowiskowy 2011*, www.zapulawy.pl/attach/raport11.pdf (odczyt 4.05.2012).